

ALMAJT'AN TUNULT'UWICHIL

A' YAJTZ'ALPACHIL KOB'OLIL,
K'ASMEN MAKOO' ETEL TI'ALTAMAK

Idioma Maya Itza'

K'ulb'il Yol Twitz Paxil
Ukajil Xokt'an Maya Itza'

UB'A'ALIL

1. **ALMAJT'AN TUNULT'UWICHIL A' YAJTZ'ALPCHIL KOB'OLIL, K'ASMEN MAKOO' ETEL TI'ALTAMAK.**
XOOT' OOL TZ'IIB'ALT'AN 9-2009
2. **MUK'TZ'IIB'ALIL I**
XEKA'ANTAJILOO' JUNPAYOO'.
3. **MUK'TZ'IIB'ALIL II**
KUUCHILTZ'IIB'ALIL TUNULT'UWICHIL A' YAJTZ'ALPACHIL KOB'OLIL,
K'ASMEN MAKOO' ETEL TI'ALTAMAK
4. **MUK'TZ'IIB'ALIL III**
KÄNÄNB'ALIL, SA'AL ETEL
TZ'A'OOL TI A' MUK'YAJOO'
5. **MUK'TZ'IIB'ALIL IV**
TI A' NUMYAJOO' TI A'
SI'PILOO' TI YAJTZ'ALPACHIL KOB'OLIL,
K'ASMEN MAKOO' ETEL TI'ALTAMAK
6. **MUK'TZ'IIB'ALIL V**
UK'AB'ETKUNB'IL TI A' UTZ'AJ NUMYAJOO'
TI A' TI'ALTAMAK.
7. **MUK'TZ'IIB'ALIL VI**
SA'AL TI JAJKUNTAJ MAKOO' TI'ALTAMAK

ALMAJT'AN TUNULT'UWICHIL

A' YAJTZ'ALPACHIL KOB'OLIL,
K'ASMEN MAKOO' ETEL TI'ALTAMAK

XOT'-OOL TZ'IIB'ALT'AN XOKAL NOCHNA'AT-ALMAJT'AN TI NOJLU'UMIL TI PAXIL

TUMUTIL

B'a'ax a' Jalmajt'an Almejenil ti Nojlu'umil ti Paxil ukula'an b'a'ax a' Nojkajb'ilu'um je'le' uk'a'ooltej etel je' uajkuntajej a' tojil ti a' upetz'; je' uwet'ej tulakal peksb'ajiloo' ma'makoo', uk'askunyol wa b'a'ax yantij yajtz'alpachil sijnal, uyayaj-ool, kob'olil wa yajtz'alpachil utzb'e'en; etel Nojlu'umilkaj yantij kukuchpach noxi' ti uajkuntajej a' uajjb'il ti a' tojiloo' makoo', a' ujälk'ä'aniloo' noxi'oo ti a' makoo' etel ma'pekyolal utz, umol tulakal uk'atb'e'enil ti payb'e, luk'es etel yaj-ool je'b'a'axakej yajtz'alpachil tunult'uwichil a' ajmo'nok paaloo', ixmo'nok paaloo', ajxi'paaloo', ixch'upoo', makoo' ma'patali'ij etel nojoch makoo'.

TUMUTIL

B'a'ax Nojlu'umil ti Paxil tojkintalila'an a' b'ixan kumenb'el ti payb'e, ma't'uut'lik' etel yaj-ool a' Konol Makoo', nojla'il ixch'upoo' etel mo'nok paaloo', b'a'ax ti uyaab'tal a' Junmolmak ti a' Nu'p'ula'an Lu'umilnojokajoo' tunult'uwichil a' Si'piloo' Yutzkina'an ichilyaab'nojlu'umilkaj, uk'atij upayb'e etel ub'ate'il a' konol makoo', tumutil b'a'ax uk'ab'et junp'eel ub'ej unoj etel ichiltanxelu'umil ich a' unojlu'umilkajoo' ti xijul, uxi'malil etel uxul b'a'ax unoch'kinte tojilna'at ti payb'e a' konol makoo', yaj-ool ti a' ajkonol makoo' etel ub'o'oy ool ti a' ajnumyajoo', sa'al ti utojiloo' makoo' ichiltanxelu'umil kukuchpacha'an.

TUMUTIL

B'a'ax a' Nojlu'umil ti Paxil tojkintalila'an, ichil ulaak'oo', a' utzaypachiloo' tunkul ichiltanxelu'umil: Mukt'an 182 ti a' yutzkina'anil Ichiltanxelu'umiloo' ti a' Meyaj yok'ol a' "Wet'b'ila'an ti a' uk'asoo' tojna'tikoo' ti meyaj ti mo'nok jaab' etel a' peksb'aj tuseeb' ti uluk'esb'il", Mukt'anoo' ti a' Yutzkina'anil Ichiltanxelu'umil ti ameyaj xokal 29 etel 105, numila'an etel "Kukuchpach ola'an meyaj b'a'ax" etel "A' kukuchpach ola'an meyaj", "A' b'ixan kumenb'el tulakalpatal ti a' Mukt'an ti a' Tojiloo' ti paal numil ub'aj etel konol paaloo', a' Tzukil Paaliloo' etel ti a' Machb'o'oy", je'la'oo' kula'an ti Nojkajb'ilu'um kucht'anoo' b'a'ax kukuchpachoo' chukb'est'an umenb'el.

TUMUTIL

B'a'ax k'atb'e'enil jajkuntaj junp'eel almajt'an b'a'ax kuwet' a' konol mak ich uyaab' b'ix kumenb'el, ichil ulaak'oo' K'asmenil mach konolil, umeyajil, tanjal mak, yayajmeyajil, et'otochil kukuchpach ol, konol xoot kuxtalil mak, numyaj wa je'b'a'axakej ulaak' bix'an ti kuk'ab'etkuntaj, tumutiloo' b'aje'laj b'ix si'piloo' ichilyaab'nojlu'umilkaj; etel k'atb'e'enil junp'eel mokb'al ti b'aje'laj etel umech'b'al a' tz'oksat'an ti b'ixumenb'el tojalyol ich takjo'oloo', känänkajb'iloo' etel ichilmakiloo', etel takpajalil ti talab'najiloo' te'paliloo' etel najilmeyajkajiloo' k'a'olaloo' etel juntakoo' nu'p'ula'aniloo' etel je'la' k'ab'a'ilxok.

TUMUTIL

B'a'ax a' Nojkajb'ilu'um ti Paxil tutojkintalil a' Junmolmak yok'ol a' Tojiloo' ti Paaliloo' b'a'ax ukula'an a' k'atb'e'enil ti b'a'ax uNojkajb'ilu'umoo' umakiloo' ukuchmenb'el etel uk'atb'e'enil ich almajt'an ti jajkuntaj a' tojil ti a' sa'al ool ti a' paalil etel tankelenpaalil tunult'uwichil a' k'asmenil ti makoo' etel yajtz'alpachil; etel b'a'ax a' Almajt'an ti Sa'al ool Chuka'an ti a' Paalil etel Tankelenpaalil utojilna'at b'a'ax Nojkajb'ilu'um ukukuchpach ukuchmenb'el uk'atb'e'enil ich almajt'an paachaloo' ti usa'al ti a' paalil tunult'uwichil tulakal b'ixan ti k'asmen sijnal, kob'olil, tatz' ool etel ma' känäntik.

TUMUTIL

B'a'ax a' Tojkina'at t'an Numyajil b'aje'laj peksb'aj, ma' kutz'aj ma'lo' sa'al ool ti a' tojiloo' ti a' paalil, men a' b'a'ax kumen uk'atb'e'en ti uyaab'tal etel kub'aje'lajil ichil toj numyajil ich a' uk'ab'a'xok, tan ujok'sajt'an ti a' tukul a' ka'tojkintik utzoo', a' menb'il ti älb'äloo' numyajiloo' etel a' ka'tojkintik ti si'piloo' b'a'ax yan etel ma'lo'il umenb'il a' tojil ti a' paalil tunult'uwichil a' k'asmen, k'asmanil mak etel yajtz'alpachil.

MEN B'AY

Ich peksb'aj ti a' papachkuch b'a'ax uk'ub'ik a' junxet' a) ta pektzil almajt'an 171 ti a' Almajt'an Almejenil ti Nojlu'umil ti Paxil,
Uxot' ool almajt'an:

Utzaypachil:

ALMAJT'AN TUNULT'UWICHIL A' YAJTZ'ALPACHIL KOB'OLIL, K'ASMEN MAKOO' ETEL TI'ALTAMAK

MUK'TZ'IIB'ALIL I XEKA'ANTAJILOO' JUNYUKOO'

Pektzil almajt'an 1. Uk'atij ti a' Almajt'an.

Uk'atij ti je'la' almajt'an payb'e, uwet', utz'aj numyaj etel luk'esb'il a' yajtz'alpachil kob'olil, a' k'asmen makoo' etel ti'altamak, a' tz'a'olal etel sa'al ool ti umuk'yajoo' etel ketp'is a' numyajoo' etel k'askuntajoo' b'a'ax tumentaj.

Pektzil almajt'an 2. Uchunpaliloo'. Uchunpaliloo' ti je'la' almajt'an.

- a. **Ma' utz'aj k'a'ooltik:** Usa'al ool a' umukb'al etel uk'a'olalmak ti a' muk'yajoo', ti payb'e a' ma' utz'aj k'a'ooltik ti a' pektzil b'a'ax kutz'aj ti a' mak.
- b. **Usa'al la'il:** ti tulakal muk'yajoo' ukukuchpach ti kutz'aj ti sa'al junmakil etel ma' ketila'an ti jajkuntaj uma'pekyolal ma'lo'il ti utojiloo'.
- c. **Ma' ka'muk'yajb'il:** Ich a' tz'iib'b'ejoo' b'a'ax uchicht'an je'la' almajt'an, ukukuchpach ti tzelb'alil tulakal peksb'aj wa k'atpajal b'a'ax umenb'el yajkukutel, tukulb'il wa oolb'il ti a' muk'yaj.
- d. **Nojochil tzoka'an ti ajmo'nok paal wa ixmo'nok paal:** Ich tulakal a' peksb'ajoo' b'a'ax uyantijoo' ich numil etel makoo' mejen jaab', a' nojochil tzoka'an ta ajmo'nok paal wa ixmo'nokpaal ti a' noxi' tumut, tan ujjakuntik uma'lo' ka'tulisb'alil ich a' much'mak, men a' peksb'aj, uki'ool etel lojeb'al ti a' uyaj tojiloo', ka'ooltej ti a' mak mejen jaab' b'ix ajti'al ti tojiloo' etel kuwantik ich a' jajyooloo' b'a'ax ti laayti'.
- e. **Ma' joksajtaj;** tulakal mak muk'yaj je' utumutej, ich je'b'a'axakej junti'k'in ti chunutal, numyajil wa ti la'il sa'al, b'ix muk'yaj, ma' ketil ti kob'ol, jaab', umakilil, kuchk'uj, uk'a'olalmak wa ulaak' b'ixyan je'b'a'axakej.
- f. **Tojil ti takpajalil:** A' tz'at'anoo' etel a' tz'ib'olaloo', ti a' makoo' muk'yaj, yantijoo' b'a'ax ch'a'k'ata'an etel tumut ti jaj ooltik je'b'a'axakej jajyool b'a'ax uk'askuxtal. Uyan kula'an uk'atb'e'enil men kutz'aj utakpajalil ti k'ajal ete ujaab'.
- g. **Utz'ikb'e'en ti a' uk'a'olalmak mi'atzil:** uk'a'ooltej a' tojil ti a' mak muk'yajoo' ti ma' usatal umi'taz etel ukuchk'uj ka' uk'atipektzil, ti yantij okilb'ej ti a' tanjaloo' ti tz'a'ool chunutal utzoo'.

- h. **Pektzil:** a' mak muk'yajoo' kukuchpachoo' yantij okilb'ej ti a' pektzil yok'ol utojiloo', tanjaloo' b'a'ax ukäxtikoo' ti upatalil etel ukukuchpach kutz'ajij pektzil yok'ol a' chunutal ti b'o'oymak, a' käxtik ti uch'ib'al etel a' b'ix yantij unojlu'umilkaj.
- i. **Chunmeyaj ti kuxtal:** A' makoo' muk'yaj je' ukutz'ajej a' jupeb'oo' uk'atb'e'eniloo' ti upatal utzen uchunmeyaj ti kuxtal, tan ukäxtik a' luk'esb'il ti a' topsajoo' ti umuk'yaj ub'aj etel a' ma'lo'il ti uk'at.
- j. **Seeb'il:** A' chunutaloo' b'a'ax kula'an almajt'an je'la', ukukuchpachoo' umenb'el etel la'il tz'a'ool etel k'atb'e'entzil.
- k. **Je'lewalej ti mejen jaab':** ich a' uchul ti b'a'ax ma' uye'tes a' jaab' ti juntuu' muk'yaj wa utz'iib'alilt'an uk'a'olb'il ti mak, je' uka'ilmajej a' mejen jaab'.
- l. **Julb'enil ti peksb'aj ti tojiloo':** A' tojalyol julb'enil ti peksb'aj ti a' tojiloo' ba'an tub'eloo' saksakyoola'an wa sip'ayoola'an etel a' uma'lo'il ti a' numyajilmak etel tatz' ooloo' umena'an men a' muk'yaj.

Pektzil almajt'an 3. Sast'anil, k'ab'etkunb'il etel almajt'anoo' jelb'iloo'.

Almajt'an je'la' ukukucht'an ti usast'anil etel uk'ab'etkunb'il ich ki' ool etel uchunpalil, a' chunpaliloo' junyuk ti tojil, ulaak' almajt'anoo' etel ket t'anoo' ichiltanxelu'umil tojkintalila'an men a' Nojlu'umil ti Paxil unumila'an etel uk'atij ti almajt'an je'la'. Ich tulakal b'a'ax ma' ukäxtik tojilna'ata'an ich a' almajt'an je'la', ukukucht'an uk'ab'etkuntik a' almajt'anil numyajil etel tz'iib' b'ej si'pil numyajil.

MUK'TZ'IIB'ALIL II

KUUCHILTZ'IIB'ALIL TUNULT'UWICHIL A' YAJTZ'ALPACHIL KOB'OLIL , K'ASMEN MAKOO' ETEL TI'ALTAMAK

Pektzil almajt'an 4. Kuuchiltz'iib'alil tunult'uwichil a' Yajtz'alpachil Kob'olil , K'asmen makoo' etel Ti'altamak.

Umenb'el a' Kuuchiltz'iib'alil Tunult'uwichil a' Yajtz'alpachil Kob'olil, K'asmen makoo' etel Ti'altamak unu'p'a'an känänb'al ti a' Ka'kuuchilchunt'an ti a' lu'umil, etel je' menmeyajej ti k'ajal ti a' kuna'an tukuuhil ich a' tojilna'at t'an.

A' ajtz'iib' jalachpatal ti a' kuuchiltz'iib', je'le' uk'ab'a'ej men a' ka'ch'a'b'ejil ti a' Lu'umil.

Pektzil almajt'an 5. Papachkuch ti a' Kuuchiltz'iib'alil.

A' kuuchiltz'iib'alil Tunult'uwichil a' Yajtz'alpachil Kob'olil, K'asmen makoo' etel Ti'altamak, yantij a' utzaypachiloo' papachkuch:

- a. Tanjal ti much'na'at jajmaxikin etel k'ub'en a' umenb'il ti peksb'ajoo' ti a' ma'ketiloo' talab'najiloo' wa kuuchilnajmeyajoo' ti Nojkajb'ilu'um ich a' tunult'uwichil ti a' yajtz'alpachil kob'olil, k'asmen makoo' etel ti'altamak.
- b. K'ub'en ti jajkuntaj ti tojilna'atoo' etel chunutal ti a' ma'ketiloo' kuuchilnajmeyajoo' ti Nojkajb'ilu'um ich b'a'al ti upa'muk'.
- c. Umenb'il t'ut'lik etel Känb'alil a' tukuloo' ti a' tojilna'atoo', b'a'alyuchul ti peksb'ajoo' ich b'a'al ti upa'muk' etel k'ub'en uka'jetz'yolil.
- d. Umenb'el etel tojina'atoo', tojb'onilmeyajoo', b'a'alyuchul etel muk'illoo' ti pektzil etel una'atil ub'aj ut'uut'lik, tojna'tikoo', b'ayli'b'il etel b'ay ti nakomil tikilu'umil etel wa'ye'lu'umil, uyantijoo' ich b'ix umakilil, a' yaab'il mi'atzil etel tojkuxtal etel a' topsaj ti luk'ij umuk' ti junjunp'eel xeet'kuuchil ti nojlu'umilkaj, a' jaab', a' mi'atz, a' t'an ti a' k'ämäk pektzil etel a' ukajil ich a' laayti' kutz'aj.
- e. Uput tojmeyajoo', b'a'alyuchuloo', chunmeyajoo' b'a'ax jajkuntaj ti a' B'ensajina'atil Tikilu'umil ti a' Paalil etel Tankelenpaalil.
- f. Pepeksik a' ma'lo'il ti känb'alil ti kukäxtik, p'iis et4el p'iisna'at a' topsajoo' b'a'ax najankeloo' a' yajtz'apachil kob'olil, a' k'asmen makoo' etel ti'altamak, ichil laayti'oo', a' almajeniloo' etel chunutaloo' xi'malb'ej.
- g. Pepeksik a' xaxak'tz'iib' etel tz'oksat'an ti k'ajaloo' ka'tulmaj wa yaab'tulmaj ti a' sa'al ichiltanxelu'umil.
- h. Pepeksik a' umenb'il etel umenmeyajil ti a' xaxak'tz'iib' k'atb'e'enil ti tib'aje'la'il a' pektzil yok'ol a' ti'altamak.
- i. Tzolil a' menb'el kuna'anoo' ti s'ipil b'a'ax yantij uk'a'olal, ti kuchul ti peksb'aj ti umeyajil.
- j. Pepeksik, ich tu'ux uti'alb'ajil, tz'iib'b'ejoo ti ka'anb'ensajb'il, tib'aje'la'il etel la'ilb'il, unumila'an etel a' känänb'alil, sa'al, tz'a'ool etel tz'aj numyaj ti a' xeka'antajil ub'a'alil ich almajt'an je'la'.
- k. Tzolt'an peksb'ajoo' etel chunmeyaj etel a' kuuchilnajmeyaj etel talab'najiloo' ti Nojkajb'ilu'um, maxi'ijoo' muk'yool etel a' kuuchiltz'iib'alil, ich a' b'a'ax umech'b'a'il.
- l. Umenb'il much'oo' tab'al lu'um ichil ti a' tojna'tikoo', almejeniloo' etel uk'atijoo' ti a' kuuchiltz'iib'alil.

Pektzil almajt'an 6. B'ensajina'atiloo'.

A' kuuchiltz'iib'alil ukukuchpach ti känantik etel kutz'aj chukb'esajilt'an ti almajt'an je'la' etel ti almejeniloo' tojmeyajoo' numila'an etel k'ab'a'ilxok. Etel a' xulalil ti jajt'ajoolmal a' uk'ab'etkunb'il ti almajt'an je'la', a' kuuchiltz'iib'alil je'le' ukukuchpachej umenb'il wa k'a'oolb'il b'ensajina'atiloo' tulisa'anoo' men najilmeyajkajiloo' ti Nojkajb'ilu'um etel a' much'mak ma'jolkan numila'anoo' etel a' b'a'al ti yajtz'alpachil kob'olil, k'asmen makoo' etel ti'altamak.

MUK'TZ'IIB'ALIL III KÄNÄNB'ALIL, SA'AL ETEL TZ'A'OOOL TI A' MUK'YAJOO'

Pektzil almajt'an 7. Känänb'alil.

Una'at men känänb'alil a' umenb'el ich yajtz'alpachil kob'olil, k'asmen makoo', ti'altamak ti uka'ilmaj ulakan etel topsajoo'.

Pektzil almajt'an 8. Sa'al.

Ka' ti a' nojt'analmaj kutz'aj ti a' muk'yaj a' okilb'ej ti a' känänb'al wa takjo'ol ti payb'e a' tzaypachil ti a' saksakyool, uxulxup wa si'payool ti utojiloo', b'aylo' b'ix a' tumulb'enjal etel sutketp'is ti je'la'.

A' p'ismuk'oo' nojt'analmajoo', ich ukucht'anil, uchunil ti meyaj a' chunutaloo' känänb'al etel takjo'oloo' ti jajt'ajoolmal ti sa'al ti a' muk'yaj.

Pektzil almajt'an 9. Tz'a'ool.

Ka' a' p'ismuk' nojt'analmaj kutz'aj tz'a'ool ti a' muk'yaj ich ma'lo'il ool sijnal ete ooltik, b'aylo' b'ix a' ka'sut tojil ichilmakil etel ch'ib'al, etel juntakal etel ujaab', makilil etel uk'a'olalmak mi'atzil.

Ich a' b'a'alyuchuloo' ti tz'a'ool ukukuchpach ukäctik etel utumut a' tz'at'anoo' ti a' muk'yajoo'. Ukukuchpach kula'an b'ixumenb'el ti najankelil a' takpajalil ti junketelil ol etel ujaab' ich a' makoo' mejen jaab'.

Pektzil almajt'an 10. Muk'yaj.

Je'la' almajt'an utumut b'a'ax muk'yaj b'ix a' mak b'ixan junmakil wa muuch'balil, tunumyaj yajkukutel wa yayaj ool, yajkuntik tatz' ool satil utak'inil wa numyaj ti utojiloo', b'ix kuchul ti peksb'ajoo' wa k'atpajaloo' b'a'ax uyajtz'alpacchiloo' a' men almajt'anil numyajil. B'aylo' xan utumut muk'yaj ti a' ch'ib'aloo' wa ti a' makoo' ti ukukuchpach b'a'ax yantijoo' numil tuseeb'al etel a' muk'yaj etel a' makoo' b'a'an yantijoo' tunumyajoo' ti kuwantik ti ukula'an ti a' muk'yaj ich lakan wa ti payb'e a' umuk'yaj ub'ajo.

Pektzil almajt'an 11. Tojiloo' ti a' Muk'yaj.

Utojiloo' ti a' makoo', a' utzaypachiloo':

- a. Ma' kuyalik ti uk'a'olalmak ti a' muk'yaj etel ti uch'ib'al,
- b. A' sutketp'is sijnal, oolb'il etel ichilmakil,
- c. A' numil ch'ib'alil,
- d. Jajmaxikinil utz etel tojna'tik ti juntuul ajna'tikt'an ich a' tz'a'ool etel sa'al, ti yantij okilb'ej ti a' pektzil ich a' ut'an b'a'ax una'atik.
- e. Jajmaxikinil utz etel tojna'tik etel ti juntuul ajna'tikt'an ti a' ma'lo' mokb'al ichil ti otoch ti sa'al. Ti a' makoo' mejen jaab', a' Oksat'anil Nakomil ti a' Nojlu'umilkaj je'le' utza'b'ila'anej ti a' ajxokalmajt'an oksat'anoo' paachal.
- f. Kuna'an ich a' nojlu'umilkaj ti b'o'oymak ich a' tz'iib'b'ej ti tz'a'ool ti a' muk'yaj mak ti ti'altamak,
- g. Sutketp'is tulisb'al ta sip'yool,
- h. A' sa'al etel lojeb'al ti a' tojiloo' b'a'ax yan saksakyoola'an, uxulxup wa yajtz'alpachiloo', etel
- i. Ulaak'oo' b'a'ax yantijoo' b'ix uk'atij sa'alkänan a' ma'lo'il ti umakili'ij, tz'ikyolil etel utojil mak.

A' tojiloo' ti pektzil almajt'an je'la' tulisb'il, k'atb'e'enil etel b'a'ax ma' upatal junjuntik.

Pektzil almajt'an 12. Julb'enil ti tojiloo'.

A' tojiloo' ti julb'en, sa'al wa jajtz'ajoolmal, ichil ulaak'oo', b'ix: a' kuxtal, a' tz'ikyolil, a' toj'oolal, a' känänb'alil, b'ixyan ti kuxtal, a' numil ch'ib'al, a' sutketp'is tatz' ool, a' ka'anb'ensajb'il tojna'tik, a' ki'ki'ichyoolal etel tulakaloo' a' k'a'oolb'ila'an men a' Jalmajt'an Almejenil ti Nojlu'umil ti Paxil, almajt'anoo', mokyooloo' etel makt'anoo' ichiltanxelu'umiloo' ujab'il ich a' nojlu'umilkaj.

Pektzil almajt'an 13. Ye'tesb'il ti tzolilt'an.

Ich a' uchul ti tukulsi'pil wa jajkuntaj ti a' saksakyool, uxulxup wa k'asmen ti junjunp'eel tojil kula'an ich a' almajt'an je'la', ukukuchpach upektzilt'an ti a'

nojt'analmajoo' känänb'aloo' etel takjo'oloo' tu'ux upapachkuch. A' tzolilt'an je' upatalej uye'tesb'il ti b'ixan mukb'al.

Pektzil almajt'an 14. Cha'anb'il xi'malb'ejb'il.

Ma' k'ak'asmen ti a' kucht'anoo' ichiltanxelu'umil numoo' ti a' ma'kuch xinb'alil ti makoo', a' nojt'analmajoo' ti xi'malb'ej, je' ukukuchpachej umen:

- a. Uka'tz'amuk' a' cha'anb'il multunxul lu'umil uk'atb'e'enil ti upayb'e etel ukäxtik a' ti'altamak.
- b. Uka'ilb'äl b'a'ax a' tz'iib'alilt'anoo' ti uk'a'olalmak, ti usutil etel ti jupeb' ma' upatal liksat'an.
- c. Uka'ilb'äl a' numil ichil a' mak mejen jaab' etel a' nojoch mak b'a'ax uyet'ok.
- d. K'extul pektzil ti xula'ani'ij a' jupeb'oo' tuk'ab'etkuntajoo' men a' ajmens'ipiloo' ti si'pil etel ti'altamak, a' sutb'ejoo' etel a' nu'p'ula'aniloo' ichil makoo' etel muuch'b'al yanosip'il ich a' ti'altamak, b'aylo' b'ix xan ti ukäxtik.

Pektzil almajt'an 15. Pektzil ti a' Najilmeyajkajiloo' k'ub'ena'an.

Ka' a' Tanlajb'ej K'a'olal kuk'a'ooltej junp'eel uchul b'a'ax kuyalik almajt'an je'la', je' ukukuchpachej upektzil ti a' muk'yaj yok'ol a' b'ay ti sa'al etel tz'a'ool b'a'ax upatal kutz'ajtik.

Ka' a' muk'yaj mejen jaab', a' Tanlajb'ej K'a'olal je'le' upektzilt'anej seeb'il ti Xot'alyol ti a' Paalil etel Tankelenpaalil ti uchun etel tz'iib'b'ej ti sa'al.

Ka' a' muk'yaj tanxelnojlumil, a' nojt'analmaj p'ismuk' ukukuchpach upektzilt'anej ti a' xanumil kanumil paachal.

TZ'IIB'B'EJ TI KA'SUT LU'UMIL TI MAKOO' MUK'YAJOO' TI TI'ALTAMAK.

Pektzil almajt'an 16. Chunutaloo' ichmena'anoo'.

A' muk'yajoo' ti ti'altamak je'le' uka'sut lu'umilej ka' yanäjij upektzilt'an b'einal etel a' ajb'altz'am ti nojlu'umilkaj, etel laayti'oo' je' usa'altijej.

A' Nojkajb'ilu'um ti Paxil je' utzolt'anej ti ka'sut lu'umil etel a' nojlu'umilkaj ti kajal, umech'b'a'il muk'yool etel xu'puloo' numila'anoo', ma' k'ak'asmen utojil ti b'o'oymak.

A' Oksat'anil Nakomil ti a' Nojlu'umilkaj, b'ix utz ye'tesb'al ti a' paalil etel tankelenpaalil, je' ukukuchpachej ti tz'iib'b'ej ti ka'sut lu'umil ti a' makoo' mejen jaab'.

Ich tulakal uchul, Tanlajb'ej ti Numil Tanxelu'umil, men ukanumiloo' je' unajankelilej utz tz'a'ool ti a' paxililoo' muk'yajoo' ti ti'altamak ich tanxelnojlu'umil, etel xulalil ti jajkuntaj usa'altik men a' Nojkajb'ilu'um ti Paxil ich a' nojlu'umilkaj tu'ux ukäxtikoo'.

Pektzil Almajt'an 17. Tz'iib'b'ej ti ka'sut lu'umil.

A' Tanalb'ej ti Numil Tanxelu'umil je' ukukuchpachej umeyaj etel ucontrapartes ich unojlu'umilkaj ti a' muk'ayajoo' ti ti'altamak, etel a' xulalil ti uchuk ka'sut lu'umiloo' jajtkuntajoo', ichil ti a' tojil mak, kukänäntik a' ma'pekyolal ti a' muk'yaj etel je'b'a'axakej utz chunutal numila'an etel a' mena'an b'a'ax tutopsaj b'ixyan ti muk'yaj. Ma' k'ak'asmen ti tz'iib'b'ej ti ka'sut lu'umil, je' ukukuchpachej kutz'aj a' tanjaloo' ti toj'oolal etel ooltikoo', b'a'ax uajajtz'ajoolmal ti ma'lo'il kuxtal ti a' muk'yaj, b'aylo' b'ix utojil ti b'o'oymak wa a' uyantili'ij xulseeb' yanili'ij ich a' tulakallum'umilnojkaajm ti Nojkajb'ilu'um.

Ich a' yuchul b'a'ax uajkuntaj ti a' muk'yaj sutkaj ti a' unojlu'umilkaj, a' ka'sut lu'umil je' umenb'elej ma' xana'an. Ti tuyaltajoo' tukuloo' etel ich a' uchul b'a'ax a' muk'yaj ti a' ma' yantij tz'iib'alilt'an, a' Tanlajb'ej ti Numil Tanxelu'umil je' upepeksikej, ich tzolalt'an etel a' Nojlu'umilkaj ti a' muk'yaj, a' tz'iib'alilt'anoo' ti sut wa sipityolal uk'atb'e'enil ti uka'sut lu'umil.

Pektzil almajt'an 18. Tojiloo' ti a' makoo' ich tz'iib'b'ej ti ka'sut lu'umil.

A' Tanlajb'ej ti Numil Tanxelu'umil je' ukukuchpachej jajtz'ajoolmal, a' utzaypachiloo' tojiloo':

- a. Et'okil etel jajmaxikinil xi'malb'ejil, tan kuyalikoo' ti a' kuuchilnajmeyajoo' p'ismuk'oo'.
- b. A' uk'ab'etkuntik ti a' tojilna'at ti ukänäntik ti tulakal makil, etel uka'ilmaj a' ma'lo'il sijnal, oolb'il etel ichilmakil ti a' muk'yajoo' ti'altamak, ich tzolalt'an ich a' Kuuchiloo' ti Tz'a'ool Muuch' ooltik.
- c. Najankelil ti utz'iikb'alil etel ch'ib'alil wa mak et'okil ti unojlu'umilkaj ti najankelil uka'tulisb'alil.
- d. Pepeksik a' tzolalt'an etel kuuchilnajmeyajoo' xi'malb'ejil etel a' kanumiloo' etel tz'iib'b'ejoo' ti sa'al ti unojlu'umilkaj ti a' muk'yaj, etel xulalil ti jajtz'ajolmal usa'al etel tz'a'ool ich menb'el ti upach ti a' ka'sut lu'umil.

Pektzil almajt'an 19. Menb'elutz Ichilnajmeyajkajiloo' ti sa'al, tz'a'ool etel ka'sut lu'umil.

A' Kuuchiltz'iib'alil ti Ma'lo'il Ichilmakil etel a' Tanlajb'ej ti Numil Tanxelu'umil, je' ukukuchpachej upepeksik a' b'ate'ilt'an, kutz'ajmenb'il, tz'oksat'an, ma'lo'ilmaj etel p'iiswoojel ti:

- a. Menb'elutz ichilnajmeyajkajiloo' ti a' sa'al etel tz'a'oo ti muk'yajoo' ti'altamak; etel,
- b. Menb'elutz ichilnajmeyajkajiloo' ti a' ka'sut lu'umil ti muk'yajoo' ti'altamak etel a' tz'at'anoo' etel a' utz'ib'ooltikoo' ti a' muk'yajoo' ti ma' uka'sut lu'umil.

**MUK'TZ'IIB'ALIL IV
TI A' NUMYAJOO' TI A'
SI'PILOO' TI YAJTZ'ALPACHIL KOB'OLIL,
K'ASMEN MAKOO' ETEL TI'ALTAMAK**

Pektzil almajt'an 20.

Ti uyaab'tal a' xokal 6°. A' Pektzil almajt'an 51 ta Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

“6°. Ti a' ajyajisi'pila'an men a' si'piloo' b'a'an yantijoo' ich a' pektziloo' almajt'an ub'a'alila'an ich a' Junpay I ti Muk'tz'iib'alil III”.

Pektzil almajt'an 21.

Ti uyaab'tal a' xokal 5°. Ta pektzil almajt'an 107 ti Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

“5°. Men a' k'injaab' ti ka'k'in ti a' noj numyaj ye'tesa'an ti a' si'piloo' b'a'ax yantijoo' ich a' junyukoo' I etel II ti muk'tz'iib'alil II ti ju'umilxok II ti Tojkina'at t'an Numyajil”.

Pektzil almajt'an 22.

Ti uyaab'tal a' xokal 6°. a' pektzil almajt'an 108 ti Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

“6°. Ich a' si'piloo' mena'an ich tunult'uwichil ti makoo' mejen jaab', ich a' yuchul ti ti tika'b'ichicht'anil je' uchunej uxokal ka' a' muk'yaj yantij unoj jaab'.”

Pektzil almajt'an 23.

Ti uyaab'tal a' pektzil almajt'an 150 Bis a' Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

“Pektzil almajt’an 150 Bis. Ka’k’as muk’yool tunult’uwichil makoo’ mejen jaab’. Max Je’b’a’axakej peksb’aj wa k’atpajal ulik’yol ti juntuu mak mejen jaab’ wa etel ma’ upatal na’atb’il ool, numyajilmak, oolb’il, yaj ool wa umenb’el ti mo’nok paal ich alilyol ti yajkun, je’ tz’aj numyaja’an etel kälnej ti ka’p’eel ti jo’p’eel jaab’, ma’ k’ak’asmenil a’ tz’aj numyajoo’ ti ulaak’oo si’piloo’.”

Pektzil almajt’an 24.

Uka’tojkintik a’ pektzil almajt’an 151 ti Tojkina’at t’an Numyajil, Xot’ ool Tz’iib’alilt’an xokal 17-73 ti Nochna’at almajt’an ti Nojlu’umil, up’atäl b’aylo’:

“Pektzil almajt’an 151. K’amyaj ti k’oja’anoo’ kob’oliloo’.

A’ mak uyojel b’a’ax yantij k’aja’anoo’ ti k’amyaj kob’oliloo’, uk’amyajij ti ulaak’ mak, je’ kutz’aj numyajej etel kälnej ti ka’p’eel ti känp’eel jaab’. Wa mejen jaab’ a’ muk’yaj wa ma’upatal na’atb’il ool, a’ numyaj b’a’ax je’ uyantalej ich ka’peel ti uyox p’eel xeet’.”

Pektzil almajt’an 25.

Ti uyaab’tal a’ pektzil almajt’an 156 Bis a’ Tojkina’at t’an Numyajil, Xot’ ool Tz’iib’alilt’an xokal 17-73 ti Nochna’at almajt’an ti Nojlu’umil, up’atäl b’aylo’:

“Pektzil almajt’an 156 Bis. Umeya ti mejen jaab’ makoo’ ich peksb’ajoo’ meyajoo’ uyaj ti tulakal makil etel petz’. A’ mak umeyaj ti mejen jaab’ makoo’ ich peksb’ajoo’ meyajoo’ uyajoo’ etel lakamyoloo’ b’a’x uyajoo’ utoj’oolal, ma’pekyoolal, tulakal makil etel petz’, je’ utz’aj numyajej etel kälnej ti k’ap’eel ti känp’eel jaab’ etel utol si’pil ti Q20,000.00 ti Q100,000.00.”

Pektzil almajt’an 26.

Uka’tojkintik a’ Muk’tz’iib’alil III ti ju’umilxok ti Tojkina’at t’an Numyajil, Xot’ ool Tz’iib’alilt’an xokal 17-73 ti Nochna’at almajt’an ti Nojlu’umil, up’atäl b’aylo’:

“Muk’tz’iib’alil ti a’ Si’piloo’ tunult’uwichil a’ jälk’ä’anil etel ma’pekyoolal kob’olil ti a’ makoo’.”

Pektzil almajt’an 27.

Ukaz’tojkintik a’ Junpay I ti Muk’tz’ib’alil III ti ju’umilxok II ti Tojkina’at t’an Numyajil, Xot’ ool Tz’iib’alilt’an xokal 17-73 ti Nochna’at almajt’an ti Nojlu’umil, up’atäl b’aylo’:

“JUNPAY I Ti a’ Yajtz’alpachil Kob’olil”

Pektzil Almajt’an 28.

Uka’tojkintik a’ pektzil almajt’an 173 ti Tojkina’at t’an Numyajil, Xot’ ool Tz’iib’alilt’an xokal 17-73 ti Nochna’at almajt’an ti Nojlu’umil, up’atäl b’aylo’.

“Pektzil almajt’an 28. Ko’kinb’il. A’ mak’ b’a’ax umenb’el uyaj sijnal wa oolb’il ich a’ upel, uyit wa uchi’ ti ulaak’ mak, wa’ utz’opik je’b’a’axakej b’a’ax uxeet’ kukutel, ich je’b’a’axakej ti uxeet’oo’ tuyaltajoo’, wa umuk’yaj a’ umeb’el ub’aj utz’opik, je’ utz’aj numyajej etel numyaj ti kälnej ti waxakp’eel ti ka’lajp’eel jaab’.”

Sansamal k’in umenb’el je’la’ si’pil ka’ a’ muk’yaj juntuu mak mejen jaab’ ti känlajp’eel jaab’, wa ka’ juntuu mak etel ma’upatal na’atb’il ool, ka’ ma’ uyan yajtz’alpachil sijnal wa oolb’il.

A’ numyaj je’ uma’tz’ab’ene’i’ej ma’ k’askuntaj ti a’ numyajoo’ b’a’ax ti ulaak’ si’piloo’.”

Pektzil almajt’an 29.

Ti uyaab’tal a’ pektzil almajt’an 173 Bis ti Tojkina’at t’an Numyajil, Xot’ ool Tz’iib’alilt’an xokal 17-73 ti Nochna’at almajt’an ti Nojlu’umil, up’atäl b’aylo’.

“Pektzil almajt’an 173 Bis.loxmakil kob’olil. A’ mak umenb’el yajtz’alpachil sijnal wa oolb’il, etel uk’atijoo’ kob’oliloo’ ti ulaa’ mak, ti loxmak wa laayti’, etel ma’ umenb’el si’pil ti k’okinb’il je’ utz’aj numyajej etel kälnej ti jo’p’eel ti waxakp’eel jaab’.

Sansamal k’in umenb’el je’la’ si’pil ka’ a’ muk’yaj juntuu mak mejen jaab’ ti känlajp’eel jaab’, wa ka’ juntuu mak etel ma’upatal na’atb’il ool, ka’ ma’ uyan yajtz’alpachil sijnal wa oolb’il. A’ numyaj je’ uma’tz’ab’ene’i’ej ma’ k’askuntaj ti a’ numyajoo’ b’a’ax ti ulaak’ si’piloo’.”

Pektzil almajt’an 30.

Uka’tojkintik a’ pektzil almajt’an 174 ti Tojkina’at t’an Numyajil, Xot’ ool Tz’iib’alilt’an xokal 17-73 ti Nochna’at almajt’an ti Nojlu’umil, up’atäl b’aylo’.

“Pektzil almajt’an 174. Nochkinb’il yti a’ numyaj. A’ numyaj ti ma’tz’ab’ene’i’ men a’ si’piloo’ tuyaltajoo’ ich a’ pektzil almajt’anoo’ manijoo’, je’ uyaab’talej ich k’ap’eel uyaxp’eel xeet’ ich a’ utzaypachiloo’ uchuloo’:

1°. Ka’ a’ säjool umenb’el men a’ peksb’aj ti k’ap’eel wa yaab’il makoo’.

2°. Ka’ a’ muk’yaj nojla’il men ti nojocj mak chämach, ynatij ti k’oja’an, yantij ti uma’patal sijnal etel ooltik, wa men yantij ma’ jälk’ä’anil.

3°. Ka’ ajmen je’ umenb’elej etel uk’ab’etkuntik ti tz’onoo’ wa ti yek’ja’il, k’astz’äk, wa ulaak’ b’a’ax utopsaj uyaj ti utoj’oolal wa umk’il una’at ool ti la mak muk’yaj.

4°. Ka’ umenb’el ich tunult’uwichil ti juntuu ixch’up yan uyaal wa ka’ je’ uyan uyaalej b’ix topsaj ti a’ si’pil.

5°. Ka' ajmenb'el ti uch'ib'al ti a' muk'yaj, wa ukucht'an ti a' kănänb'alil, kănanb'al, k'ub'e'nil, wa et'kuxtal, ma' et'kuxtal ti a' muk'yaj wa ti juntuuł ti uch'ib'al ichil ti a' almajt'an.

6°. Ka' ti kuchul ti a' säjool, a' ajmenb'el uk'amyaj ti je'b'a'axakej k'oja'an kob'olil ti a' muk'yaj.

7°. Ka' ajmenb'el juntuuł suwanilb'ej wa ajmeyaj k'a'olal wa juntuuł nojna'atil ich a' peksb'aj ti meyajil."

Pektzil almajt'an 31.

Uka'tojkintik a' Junpay V ti Muk'tz'iib'alil III ti ju'umilxok II ti Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo'.

**"Junpay V Ti a' tojiloo' tuntult'uwichil ti ma'pekyoolal kob'olil ti a'
Makoo'"**

Pektzil almajt'an 32.

Uka'tojkintik a' pektzil almajt'an 188 ti Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo'.

"Pektzil almajt'an 188. Uye'tesb'il kob'olil. A' mak b'a'ax je' umenb'elej uyaj ti ulaak' mak, b'ix mach utaanil ti mejen jaab' mak wa etel ma'upatal una'atb'il ool, je' utz'aj numyajej etel oxp'eel ti jo'p'eel ti kälnej."

Pektzil almajt'an 33.

Uka'tojkintik a' pektzil almajt'an 189 ti Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo'.

"Pektzil almajt'an 189. Up'ätik okolil ti uye'tesb'il etel ut'oxb'il ti b'a'alil chuk'b'o'oy ti mejen jaab' makoo'. Je' utz'aj numyajej etel kälnej ti oxp'eel ti jo'p'eel, maxi'ij:

- a. Sipityol b'a'ax ucha'antik uye'tesb'il kob'oliloo' ti nojoch makoo', ti mejen jaab' makoo' wa ma'upatal na'atb'il ool.
- b. Sipityol ti mejen jaab' ti b'a'ax uyokol ti ye'tesbpil k'a'olaloo' kob'oliloo', chen ti nojoch makoo'.
- c. Ti je'b'a'axakej b'ixan ut'oxb'il ti mejen jaab' makoo' b'a'alil chuk'b'o'oy.
- d. Ti je'b'a'axakej b'ixan usipityol umächä' b'a'alil chuk'bo'oy ti mejen jaab' makoo'."

Pektzil almajt'an 34.

Uka'tojkintik a' pektzil almajt'an 190 ti Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

“Pektzil almajt'an 190. Ko'kinb'il ti a' tikijunal kob'olil. Je'b'a'axakej mak ma' tz'at'an ool ti a' mak, je' utz'alpachej tunult'uwichil utikijunal kob'olil etel uti'alta ti xa'numoo', utz'iib'aliloo', jumoo', b'o'oy ich nakomil ti ukukutel ti k'askustal upetz' je' utz'aj numyajej etel kälnaj ti junp'eel ti exp'eel jaab'.

A' numyajoo' xan je' utz'ajej ti a' mak, ma' usipityol, uti'alta, uyokol, uk'ab'etkuntik wa uk'extun, ich k'ak'asmen ti uyox mak, upektzililt'an umena'an men je'b'a'axakej jupeb' sijnal wa b'ensipektzil wa jakunt'anil etel ub'a'alil kob'olil ti b'ixan junalmak, ch'ib'al wa ti ulaak', b'a'ax ukäxtik xaxak'tz'iib'a'an ich läk'ju'um pektzilik', b'ensipektzil ich je'b'a'axakej ulaak' b'ixan ti läk'ju'um wa xaxak'tz'iib' k'a'olal wa juntak, ich k'ak'asmen ti a' mak ti a' läk'ju'um wa tiuntuul uyoxmak.

Je' utz'ajej kälnaj ti ka'p'eel ti känp'eel jaab', ti a' mak b'a'ax ub'isajt'an, k'a'amchitaj wa kutz'aj, ti je'b'a'axakej muk'tz'iib'alil, ti uyoxmak, a' läk'ju'umoo' wa mena'anoo' uk'sxtikoo' ti a' b'o'oy b'a'ax kuyaltik je'la' pektzil almajt'an.”

Pektzil almajt'an 35.

Uka'tojkintik a' uk'ab'a' ti Junpay VI ti Muk'tz'iib'alil III ti Ju'umilxok II ti Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

“Junpay VI Ti a' si'piloo' ti K'asmen makoo' kob'oliloo'”

Pektzil almajt'an 36.

Uka'tojkintik a' pektzil almajt'an 191 ti Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

“Pektzil almajt'an 191. Pepeksib'il, najankelil wa uwantik ti tzukil. A' k'amen makoo' nojoch jaab', ti jupeb' ti a' pepeks'b'il, najankelil wa uwantik ti utzukil, je' utz'aj numyajej etel kälnaj ti jo'p'eel ti lajp'eel jaab', etel utol si'pil ti Q50,000.00 ti Q100,000.00.”

Pektzil almajt'an 37.

Uka'tojkintik a' pektzil almajt'an 192 ti Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

“Pektzil almajt'an 192. Pepeksib'il, najankelil wa uwantik ti tzukil cha'ik'nak'ilyol. A' numyajoo' tuyaltaj ich a' pektzil almajt'an ti upachil je' uyaab'tal ich a' uyoxp'eel xeet', ich a' utzaypachil uchul:

- a. Wa a' k'innanaj ti uk'asmen makoo' kob'olil a' mak tukäxtaj yantij yan uyaal.
- b. Ka' ajmenb'el ti uch'ib'al ti a' muk'yaj, wa ukucht'an ti a' känänb'alil, känänb'al, k'ub'e'nil, wa et'kuxtal, ma' et'kuxtal ti a' muk'yaj wa ti juntuuł ti utatoo'.
- c. Ka' uyan yajtz'alpachil wa k'asmen ti nojt'analmaj."

Pektzil almajt'an 38.

Uka'tojkintik a' pektzil almajt'an 193 ti Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

"Pektzil almajt'an 193. Peksb'ajoo' kob'oliloo' ketp'iisb'alb'o'ola'an etel mejen jaab' makoo'. A' mak b'a'ax ti laayti' layli' wa uyoxmak, ti k'extun ti je'b'a'axakej uchul kob'olil etel juntuuł mejen jaab' mak, kutz'aj wa ujajkuntaj ti je'la' wa uyoxmak junp'eel tz'ab'itaj lajma'tz'ektak'in wa ulaak' je'b'a'axakej, wa ma' uchuk ti xulalil, je' utz'aj numyajej etel kälnej ti oxp'eel ti jop'eel jaab', ma' k'ak'asmen ti a' numyajjo ti ulaak'oo' si'piloo'."

Pektzil almajt'an 39.

Ti uyaab'tal a' pektzil almajt'an 193 a' Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

"Pektzil almajt'an 193 Bis. B'o'oltik ool men a' Pepeksb'il, najankelil wa uwantik ti a' tzukil. A' mak b'a'ax tilaayti' wa uyaxmak, ti k'extun ti je'b'a'axakej ti uchul kob'olil eten juntuuł nojoch mak jaab', kutz'aj je' utzt'anej ti uyoxmak junp'eel tz'ab'itaj lajma'tz'ektak'in wa ti je'b'a'axakej b'ixan, wa uchukal wa ma' xulalil, je' utz'aj numyajej etel kälnej ti oxp'eel ti jo'p'eel jaab'."

Pektzil almajt'an 40.

Uka'tojkintik a' pektzil almajt'an 194 Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

"Pektzil almajt'an 194. Patjal ti chuk'b'o'oy ti mejen jaab' makoo'. A' mak b'a'ax ti je'b'a'axakej jupeb', upatjal, umenb'el b'a'alil chuk'b'o'oy etel jajil wa utusb'il uchi't'an wa b'o'oy, ti juntuuł wa yaab' mejen jaab' makoo' wa etel ma'upatal pekyool wa una'atb'il ool, ich peksb'ajoo' chuk'b'o'oy, je' utz'aj numyajej etel kälnej ti wakp'eel ti lajp'eel jaab' etel utol si'pil ti Q50,000.00 ti Q500,000.00."

Pektzil almajt'an 41.

Ti uyaab'tal a' pektzil almajt'an 195 Bis ta Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

“Pektzil almajt’an 195 bis. Konolb’il wa k’a’am alb’il ti chuk’b’o’oy ti mejen jaab’ makoo’. A’ mak b’a’ax uk’a’anchitaj, ka’umenb’el, ub’o’olp’ax, uput, uye’tes, umenb’el uk’a’ampektzilil, ub’isajt’an wa ukonol ti je’b’a’axakej b’ixan etel jupeb’ ti tu’ux uk’atij, b’a’alil chuk’b’o’oy ti mejen jaab’ makoo’ wa etel ma’upatal pekyool wa una’atb’il ool ich tu’ux uk’ab’etkuntik ub’o’oy wa chi’t’an jaj wa tusb’ila’an, je’ utz’aj numyajej etel kálnaj ti wakp’eel ti waxakp’eel jaab’ etel utol si’pil ti Q.50,000.00 ti Q500.000.00.”

Pektzil almajt’an 42.

Ti uyaab’tal a’ pektzil 195 Ter a’ Tojkina’at t’an Numyajil, Xot’ ool Tz’iib’alilt’an xokal 17-73 ti Nochna’at almajt’an ti Nojlu’umil, up’atäl b’aylo’:

“Pektzil almajt’an 195 Ter. Uti’alb’il ti b’a’alil chuk’b’o’oy ti mejen jaab’ makoo’. A’ mak b’a’ax uyojelil yantij etel umänaltik b’a’alil chuk’b’o’oy, ti juntuuł wa yaab’ mejen jaab’ makoo’ wa ma’upatal pekyol wa una’atb’il ool, ich peksb’ajoo’ chuk’b’o’oy, je’ utz’aj numyajej etel kálnaj ti ka’p’eel ti kănp’eel jaab’.”

Pektzil almajt’an 43.

Ti uyaab’tal a’ pektzil almajt’an 195 Quáter a’ Tojkina’at t’an Numyajil, Xot’ ool Tz’iib’alilt’an xokal 17-73 ti Nochna’at almajt’an ti Nojlu’umil, up’atäl b’aylo’:

“Pektzil almajt’an 195 Quáter. Uk’ab’etkunb’il ti peksb’ajoo’ ti ch’ema’mak ti a’ k’asmen kob’olil konolb’il ti mejen jaab’ makoo’. A’ mak uwantik, uyuzkina’an, upepeksik wa usipityol ti je’b’a’axakej b’ixan a’ umenb’il ti a’ si’piloo’ b’a’ax yantijoo’ ich je’la’ Junpay, men jupeb’ ti peksb’ajoo’ numila’anoo’ etel ch’ema’mak, je’ utz’aj numyajej etel kálnaj ti wakp’eel ti lajp’eel jaab’ etel utol si’pil ti Q100,000.00 ti Q500,000.00.”

Pektzil almajt’an 44.

Ti uyaab’tal a’ pektzil almajt’an 195 Quinquies, a’ Tojkina’at t’an Numyajil, Xot’ ool Tz’iib’alilt’an xokal 17-73 ti Nochna’at almajt’an ti Nojlu’umil, up’atäl b’aylo’:

“Pektzil almajt’an 195 Quinquies. B’ixyan’ool La’iloo’ ti cha’ik’nak’ilyol.

A’ numyajoo’ ti a’ si’piloo’ b’a’ax yanoo’ ti je’la’ almajt’an ich a’ pektziloo’ almajt’an 173, 188, 189, 193, 194, 195, 195 Bis, 195 Ter, je’ uyaab’talej ka’p’eel uyox xeet’ wa a’ muk’yaj mejen jaab’ ti waxaklajp’eel etel nojoch ti kănlajp’eel jaab’; ich oxp’eel ukănxeeť wa a’ muk’yaj mejen jaab’ kănlajp’eel, etel ka’numyaj wa a’ muk’yaj mak ti lajp’eel jaab’.”

Pektzil almajt’an 45.

Uka’tojkintik a’ pektzil almajt’an 197 ta Tojkina’at t’an Numyajil, Xot’ ool Tz’iib’alilt’an xokal 17-73 ti Nochna’at almajt’an ti Nojlu’umil, up’atäl b’aylo’:

“Pektzil almajt’an 197. Ti a’ Muk’yool numyajil. Ich numil a’ peksb’aj ti a’ numyajil ich a’ si’piloo’ b’a’ax yantijoo’ ich a’ a’ muk’tz’iib’alil III ti Ju’umilxok II ti je’la’ Tojilna’at t’an, umech’ a’ utzaypachiloo’ xeka’antajiloo’:

1°. Ti peksb’ajoo’ k’a’olal utzaypachb’il ti meyaj men a’ Tanlajb’ej K’a’olal.

2°. A’ sa’tes ti a’ mak tusip’yol wa ti uye’tesb’al utz ma’ unuut’ muk’yool numyajil, a’ ukucht’anil numyajil ti a’ numyaj utz’aja’an.

3°. A’ peksb’ajoo’ tia muk’yool numyajil ma’ upatalej ma’t’uut’lik’.

4°. A’ Oksat’anil Nakomil ti a’ nojlu’umilkaj je’ umenb’elej ti umenmeyaj b’ix b’ate’ilt’an ti kănanb’alil etel ajmen ma’jolkān ka’ muk’yaj juntūul mejen jaab’ mak wa ma’chichmuk’ b’a’a’x ma’ yantij ti ye’tesb’al utz, wa ka’ yan b’a’tē’ilt’an ti sitz’oo’ ichil a’ muk’yaj etel uye’tesb’al utz. Ich tulakal uchul, je’ ukănănb’ălej men a’ tojiloo’ ti a’ paalil muk’yaj ti tumut ti unoj sitz’.

5°. A’ Tanlajb’ej K’a’olal je’ uyuzkina’anej ti menmeyaj ich ajmen ma’jolkān, ka’ a’ muk’yaj juntūul mak ti ma’yaab’ tak’in.

6°. A’ ajch’ocho’b’ejoo’ yantijoo’ sipit olaloo’ ti umen nukb’esajoo’ b’a’ax utz’oksat’an ich b’a’alil ti tz’iib’a’anil etel ulajk’inil ti janaliloo’, ka’ b’aylo’ mech’b’aila’an men a’ muk’yaj wa ajye’tesb’al utz.”

Pektzil almajt’an 46.

Uka’tojkintik a’ pektzil almajt’an 198 ta Tojkina’at t’an Numyajil, Xot’ ool Tz’iib’alilt’an xokal 17-73 ti Nochna’at almajt’an ti Nojlu’umil, up’atāl b’aylo’:

“Pektzil almajt’an 198. Numyajoo’ ti uyaab’talb’il. Ti a’ ajye’tesb’aloo’ ti a’ si’piloo’ ti b’a’ax uye’tesik a’ muk’tz’iib’alil II ti Ju’umixok ti Tojkina’at t’an Numyajil je’ uma’tz’ab’ene’i’ej xan ti uyaab’ ti a’ munyajoo’ una’atcha’anoo’ ich jujunp’eel si’pil utz’aypachil:

1°. Wa a’ ajmen junp’eel mak utānxelnojlu’umil, je’ uma’tz’ab’ene’i’ej a’ munyaj ti junpaaya’an ti tulakalnojlu’umilkaj tikilu’umil, a’ b’a’ax utz’oksat’an useeb’il ka’ yantij chukb’esmen ti a’ noxi’ numyaj.

2°. Wa a’ si’pil umenb’ela’an men a’ juntūul utoj mak, ti uyaab’b’il ti a’ tz’aj numyajoo’ uk’ab’etkuntikoo’ ti a’ ajmenb’eloo’ etel ma’t’ansi’pil, je’ uchicht’anej a’ tupsajb’il ti a’ tojkonol, b’aylo’ b’ix a’ uwet’b’ila’an ti umenb’el peksb’ajoo’ konoliloo’ men junp’eel k’inānjal ti uka’yaab’ ti a’ numyaj ti kălnaj utz’aja’an.

3°. Wa a' ajmen umenb'el ti si'pil ich k'asmen ti peksb'aj ti una'atxok, je' uma'tz'ab'ene'i'ej a' wet'b'ila'an la'il ti peksb'aj ti una'atxok ich junp'eel k'inanjal a' uka'yaab' ti a' numyaj ti kálnaj utz'aja'an.

4°. Much'b'il etel a' noxi' numyaj, je' uma'tz'ab'ene'i'ej a' ti wet'b'ila'an la'il ka' a' mena'an usi'pilb'il je' umenb'elej etel k'asmen ti peksb'aj wa etel xexet'b'al almajt'an ti a' ukukuchpachoo' numila'an ti junp'eel una'atxok.

Pektzil almajt'an 47.

Ti uyaab'tal a' pektzil almajt'an 202 Ter a' Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

“Pektzil almajt'an 202 Ter. Ti'altamak. Ukula'an si'pil ti ti'altamak a' utusb'äl, a' uput, pekesb'alil, ma'pekb'al, umächä'bil ti juntuuł ti yaab' makoo' etel xulaliloo' ti k'asmen makoo'.

A' mak b'a'ax umenb'el je'la' si'pil je' utz'aj numyajej etel kálnaj ti waxakp'eel ti waxaklajp'eel jab' etel utol si'pil ti Q300,000.00 ti Q500,000.00.

Ich mix uchul je' yantalej ich ukänäntik a' tz'at'an ol upaayteja'an men a' muk'yaj ti ti'altamak w amen uye'tesb'al utz.

Ti a' xulaliloo' ti si'piloo' ti ti'altamak, je' una'atej b'ix xul ti k'asmen makoo': a' tzukil ma'ketil, je'b'a'axakej ulaak' b'ixan ti k'asmen kob'olil, a' meyajoo' wa tanjaloo' chicht'ana'an, je'b'a'axakej b'ixan ti k'asmen meyajil, a' numyaj, je'b'a'axakej b'ixan ti tanlakil, a' ukonol mak, a' upichi'b'il etel konlil ti xoot kuxtalil etel ot'elil makoo', a' much'a'an ti mejen jaab' makoo' ti umuch'oo' yajlob'il, ch'a'tzenpaal ma' ma'lo', oksajtz'iib'alil ma' ma'lo' ti ch'a'tzenpaal, chuk'b'o'oy, yan uyaal umuk'b'il wa tz'o'kob'el umuk'a'an wa a' tanjal.”

Pektzil almajt'an 48.

Ti uyaab'tal a' pektzil almajt'an 202 Quáter a' Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

“Pektzil almajt'an 202 Quáter. B'o'oltik ool men a' ti'altamak. A' mak b'a'ax ti laayti' junal wa uyoxmak, ti k'extun ti peksb'ajoo' ti k'asmen makoo' ti b'a'ax kuyaltik a' si'pil ti'altamak, kutz'aj wa uyutzt'an ti juntuuł mak wa uyoxmak junp'eel tz'ab'itaj lajma'tz'ektak'in wa ti je'b'a'axakej ulaak' b'ixan, je' utz'aj almajt'anej etel numyaj ti kálnaj ti wakp'eel ti waxakp'eel jaab'.

A' numyaj kula'an ich a' mejenta' upachil je' uyaab'b'ilej cih ka'p'eel uyox xeet' wa a' a' b'o'oltik ool utz'aj wa utzt'an ti k'extun ti peksb'ajoo' ti k'asmen makoo' mejen jaab' ti kánlajp'eel; etel uyaab' b'ilej a' ka'men wa a' mak ti mejen jaab' ti lajp'eel.

Pektzil almajt'an 49.

Uka'tojkintik a' pektzil almajt'an 204 ti a' Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

1. Wa a' aj okolb'ilb'aj wa okolb'aj, k'äla'an wa ma'pekb'al yantij xana'an ti exp'eel k'in.
2. Wa ich a' tz'oksat'an ta si'pil men jupeb' ti saksakyool ti kimen, k'ak'as muk'yool ti a' mak sip'yola'an.
3. Wa a' si'pil umena'an men ti ka'p'eel makoo'.
4. Wa emsaja'an wa luk'esa'an a' payo l ti a' muk'yaj, ti xulalil wa amen je'b'a'axakej jupeb'.
5. Wa a' muk'yaj ti kuchul ti mena'an, yantij numyaj tukulb'il, xulseeb' wa ich b'ixan lajk'inil.

Wa a' numyajoo' uye'tesb'il ti a' si'piloo' tukuuchiloo' ich a' pektzil almajt'an 191, 192, 193, 193 Bis, 194, 195, 195 Bis, 195 Ter, 195 Quáter, 202 Ter etel 202 Quáter, a' numyaj ti uyaab'tal ich junp'eel uyox xeet' wa utakpajal je'b'a'axkej ti a' b'ixyan'ooloo' utzaypachiloo':

- a. Uk'ab'etkuntik ti yajtz'alpachil
- b. Uk'ab'etkuntik ti tz'o'kob'el ti tanjal, ti k'extul ti ti juntuu paal men ulaak' paal, utusb'il ti yantal wa ti a' luk'esb'il wa lik'ilnakil ti b'ixyan ma'jolkán.
- c. A' muk'yaj ti juntuu mak ma'upatal pekyool, una'atb'il ool wa ti muk'yool wa nojoch makoo'.
- d. Ka' ajmenb'el ti uch'ib'al ti a' muk'yaj, wa ukucht'an ti a' kánänb'alil, kánänb'al, k'ub'e'nil, wa et'kuxtal, ma' et'kuxtal ti a' muk'yaj wa ti juntuu ti utatoo'.
- e. Ka' ajmen je' umenb'elej etel uk'ab'etkuntik ti tz'onoo' wa ti yek'ja'il, k'astz'äk, wa ulaak' b'a'ax utopsaj uyaj ti utoj'oolal ti a' mak muk'yaj.
- f. A' muk'yaj ukäxtik ub'aj yan uyaal.
- g. Ka' ajmenb'el ti ti'altamak juntuu suwanilb'ej wa ajmeyaj k'a'olal wa juntuu nojna'atil ich a' peksb'aj ti meyajil.

A' numyaj ti je' kutz'ajej ti uyaab'talej ich ka'p'eel xeet' wa ich a' uchuloo' b'a'ax yantijoo' ich a' pektziloo' almajt'an 201 etel 203, a' muk'yool uyantaj etel utusb'il ti nojt'analmaj wa a' muk'yaj ti mejen jaab' mak ti waxaklajp'eel etel nojoch ti känlajp'eel jaab'; ich oxp'eel känxeet' wa mejen jaab' ti känlajp'eel etel nojoch ti lajp'eel jaab'; etel k'amen wa 'a muk'uyaj ti mejen jaab' mak."

Pektzil almajt'an 50.

Uka'tojkintik a' pektzil almajt'an 238 ti Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

"Pektzil almajt'an 238. Utustukul ti Yantal. A' mak b'a'ax utusik junp'eel yan uyaal ti uyantal ti laayti' layli' wa uyoxmak, tojiloo' b'a'ax ma' ti laayti'oo', je' utz'aj numyajej etel kälnej ti oxp'eel ti jo'p'eel jab' etel utol si'pil ti ka'numyaj kutz'aja'an."

A' ajtz'äkyaj wa ixnana'chich b'a'ax uyantik etel a' utz'oksat'an ti je'la' si'pil, umaasil ti numyaj tutz'aj, je' utz'aj numyajej etel a' wet'b'ila'an la'il ti a' peksb'aj ti una'atxok men a' ka'numyaj utz'aja'an."

Pektzil almajt'an 51.

Uka'tojkintik a' pektzil almajt'an 239 ta Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

"Pektzil almajt'an 239. Ujelb'il ti juntuu paal men ulaak' paal. A' mak ujel ti juntuu mumpaalaal men ulaak' paal, je' utz'aj numyajej etel kälnej ti waxakp'eel ti lap'eel jaab' etel utol si'pil ti Q100,000.00 ti Q500,000.00."

Pektzil almajt'an 52.

Uka'tojkintik a' pektzil almajt'an 240 ta Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

"Pektzil almajt'an 240. K'atpajal etel lik'ilnakil ti b'ixyan ma'jolkana. Je' utz'aj numyajej etel kälnej ti jo'p'eel ti waxakp'eel jaab' etel utol si'pil ti Q100,000.00 ti Q500,000.00, ti mak b'a'ax:

1. A' etel tusoo' utzolilt'an wa je' umenb'elej uxaak'tz'iib' ti makoo' ich kuuchil tilaayti', je'b'a'axakej mena'an b'a'ax miya wa ulik'ilnak a' b'ixyan ma'jolkana ti juntuu mak, wa b'a'ax uyojela'an, uch'alik ti a' xaxak'tziib' utusb'il.
2. Umuk ti ulakan juntuu paal etel xulalil ti umenb'il satäl utojiloo' wa ub'ixyan ma'jolkana.
3. Uxaak'tz'iib' wa umenb'el uxaak'tz'iib' junp'eel usijil ma' b'a'ax yan wa kutz'aj pektzil makil ti a' utusmak utatoo'.

A' suwanilb'ej k'a'olal b'a'ax uyojel usipityol wa uxaak'tz'iib' junp'eel mena'an tusb'il ich a' kuuchil uxaak'tz'iib' ti makoo' tu'ux tilaayti', je' utz'aj numyajej etel kálnaj ti waklajp'eel ti lajp'eel jaab' etel wet'b'ila'an ti umeyaj wa umeyaj k'a'olal men a' ka'numyaj utz'aja'an."

Pektzil almajt'an 53.

Ti uyaab'tal a' pektzil almajt'an 241 Bis ta Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

"Pektzil almajt'an 241. Ch'a'tzenpaal ma' ma'lo'. A' mak b'a'ax ti yantij a' ch'a'tzenpaal ti juntuu mak ti ulayli', kutz'aj wa uyutzt'an ti juntuu mak ea ti uyoxmak junp'eel tz'ab'itaj lajma'tzektak'in wa ti je'b'a'axakej ulaak' b'ixan, wa ma' b'a'ax uchukul ti xulalil, je' utz'aj numyajej etel kálnaj ti oxp'eel ti jo'p'eel jaab' etel utol si'pil ti Q20,000.00 ti Q100,000.00."

A' numyajoo' je' utz'ajej ma' k'ak'asmen ti a' numyajoo' b'a'ax upatal yantijoo' men ulaak'oo ti si'piloo'."

Pektzil almajt'an 54.

Ti uyaab'tal a' pektzil almajt'an 241 Ter ta Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

"Pektzil almajt'an 241 Ter. Oksajtz'iib'alil ma' ma'lo' ti ch'a'tzenpaal. A' suwanilb'ej k'a'olal, b'a'ax uyojel ti a' uchul, kutz'aj oksajtz'iib'alil, usipityol wa uxaak'tz'iib' junp'eel ch'a'tzenpaal, uk'ab'etkuntikoo' tz'iib'alilt'an wa xaak't'ziib'oo' k'a'olal utusoo' wa tu'ux uyanij lik'ilnaka'an a' tz'iib'a'anil ti juntuu mejen jaab' mak wa je'b'a'axakej ulaak' pektzil uchicht'ana'an men a' almajt'an ti a' utzil ti junp'eel ti ch'a'tzenpaal, je' utz'aj numyajej etel kálnaj ti wakp'eel ti lajp'eel etel utol si'pil ti Q50,000.00 ti Q100,000.00."

Pektzil almajt'an 55.

Ti uyaab'tal a' pektzil almajt'an 301 Bis a' Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, up'atäl b'aylo':

"Pektzil almajt'an 301 Bis. Xeka'antajil ma'utz ti xoot kuxtaloo' wa ot'el mak. A' mak b'a'ax utakpajal ich je'b'a'axakej menb'el ma'utz b'a'ax umok ti uujuntik, utulb'il, ukonolil etel uk'a'b'etkuntik ti xoot kuxtaloo' e ot'el makoo' ukuxtalij wa ukimij, je' utz'aj numyajej etel kálnaj ti jo'p'eel ti lajp'eel jaab'."

Pektzil almajt'an 56.

Uka'tojkintik a' xokal 4°. ta pektzil almajt'an I ti a' Xeka'antajiloo' Nakomiloo' ta Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil etel uka'tojkintajoo', up'atäl b'aylo':

“4°. Men yajtz'alpachil: sijnal, oolb'iloo' wa utzb'e'en. A' uyax ti jupeb' a' muk' yok'ol ti a' makoo' wa b'a'axoo'. A' uka'p'eel men jak'säyol ti makoo' etel tulakal peksb'aj b'a'ax uyanil numyaj tatz' ool, emsaj ti uk'atij ub'aj, uk'ak'asmenil ti wach'il tulakal ool ta mak, b'ix tojkuxtal upeksb'ajoo' ich k'askunyol, nak'äma'an ti a' upetz', umokoo' uma'k'ämäkoo' usip'ilyoloo', ucha'anb'il jach utzaypach, ujok'sataj, k'asmen ti upatal wa ti nojt'analmaj, uch'alik junp'eel junsut ti ma'jetz'wa'anil, utusb'il, sajsakyool wa a' ma'an ti jupeb'oo' lajma'tzektak'inoo' b'a'ax uk'ab'etkuntik ti kuxtal. Je' una'atej b'a'ax yan yajtz'alpachil oolb'il xan ka' menwenel, etel k'astz'äkyajoo' wa uluk'säb'a'al ti uk'uxyol, ka' sak'yolche'taj mak ulik'yol a' b'ixyan'ool wa uch'alik.

Pektzil almajt'an 57.

Ti uyaab'tal ti a' Xeka'antajiloo' Nakomiloo' ta' Tojkina'at t'an Numyajil, Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, a' pektzil almajt'an VI, up'atäl b'aylo':

“Pektzil almajt'an VI. Wa a' ti si'piloo' ti uk'ab'etkuntikoo' ti mejen jaab' makoo' ich peksb'ajoo' umeyajiloo' b'a'ax numyaj utulakal ool etel upetz', uti'albäl ti b'a'alil chuk'b'o'oy ti mejen jaab' makoo' ujok'b'il ti uti'al, ujok'b'il sip'yola'an, utusb'il ti yantal, ujelb'il ti juntul paal men ulaak' paal, luk'esb'il etel lik'ilnakil ta b'ixyan ma'jolkän, ch'a'tzenpaal ma' ma'lo' etel oksajtz'iib'alil ma' ma'lo' ti ch'a'tzenpaal, mena'an etel xulalil ti k'asmen makoo' ich a' si'pil ti'altamak, a' numyajoo' je' uk'ab'etkunb'ilej ma' k'ak'asmen ti a' numyajoo' b'a'ax uk'ab'etkuntikoo' men a' b'ensajilna'at ta si'pil ti ti'altamak.”

MUK'TZ'IIB'ALIL V UK'AB'ETKUNB'IL TI A' UTZ'AJ NUMYAJOO' TI A' TI'ALTAMAK.

Pektzil almajt'an 58. Ketp'iisb'alb'o'oloo'.

A' ayyaji si'pil men a' si'piloo' ti'altamak, yantijoo' ukukuchpach ti uketp'iisb'alb'o'ol ti a' muk'yajoo' men a' numyajoo' etel k'ak'asmen topsaja'anoo', unoch'kinte'a'anoo' tulakal xu'puloo' ti tz'a'ool k'atb'e'eniloo' ti utzakb'il sijnal, oolb'il etel lajma'tzektak'in, xan a' muk'yaj ma' uyan uye'tesa'an tzolil wa ma' usak'acht'ana'an a' ketp'iisb'alb'o'ol, wa up'ätik a' tzolil. Je'la' b'o'oltikoo' je' uye'tesb'ilej ich a' kukuch ool.

A' ketp'iisb'alb'o'ol ub'o'oltik ti a' k'ämb'a'alb'ajoo', wa a' muk'yaj ukimil.

Pektzil almajt'an 59. Tojilna'atoo' la'iloo' ti a' uyaxkuntik ti jajkunb'al ku yantal.

Ich a' mech'b'al ti yaxkuntik ti jajkunb'al ku yantal ti a' si'piloo' kuna'anoo' ich je'la' almajt'an, a' ajch'och'b'ej je' ujoolmalej a' tzoka'an unokj ti a' tojiloo' ti a' muk'yaj a' upepeksik uje'p'eel ool.

Pektzil almajt'an 60. Uk'ab'etkunb'il ti a' almajt'an tunult'uwichil a' Si'pilyool Yutzkina'an ich a' Si'piloo' Ti'altamak.

Ti a' Xulaliloo' ti a' kaxanpektzil etel nu'pankil numyajil ti s'ipil ti'altamak, je' uk'ab'etkuntik a' tojilna'atoo' yok'ol a' si'piloo' ti si'pilyool yutzkina'an, a' cha'ik'nak'ilyool la'iloo', a' jupeb'oo', a' tojiltz'iib'alil la'iloo' ti kaxanpektzil etel nu'pankil numyajil, a' tojina'atoo' ti kananb'al, b'aylo' b'ix a' tojilna'atoo' ti ajwantikoo' etel jupeb'oo' ti ma'uk'ama'an b'a'ax yantijoo' ich Almajt'an tunult'uwichil a' Si'pilyool yutzkina'an, Xot' ool tz'iib'alt'an Xokal 21-2006 ta Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil.

Pektzil almajt'an 61. Ti a' Uk'ub'il ich a' si'pil ti'altamak.

Ti a' tukuloo' ti a' uk'ub'il ti a' mak b'a'ax umenb'el junp'eel si'pil ti'altamak kuna'anoo' ich je'la' almajt'an, usak'yolche'taj wa ma'sak'yolb'eni'i', je' uyantej ub'ajej ti a' xeka'an ich a' la'il almajt'an.

**MUK'TZ'IIB'ALIL VI
SA'AL TI JAJKUNTAJ MAKOO' TI'ALTAMAK**

Pektzil almajt'an 62. Menalmajt'an b'a'ax Uk'ab'etkunb'il

Ti a' sa'al ti al jajkuntaj makoo' ti'altamak, je' uk'ab'etkuntikoo' a' xeka'antajiloo' tuyaltajoo' ich a' Xot' ool tz'iibalilt'an Xokal 70-96 ta Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, Almajt'an ti sa'al ti jatz'aloo' tz'iib'ejsi'piloo' etel makoo' nu'p'ula'anoo' ti a' kananb'alil ti tojilb'ej Numyajil.

Pektzil almajt'an 63. Nojt'analmajoo' k'ub'ena'anoo'.

A' Tanlajb'ej ti Te'palil, a' Tanlajb'ej ti Numil Tanxelu'umil etel a' Tanlajb'ej K'a'olal, je' ukukuchpachoo'ej umenb'el, tzolt'an etel tz'oksat'an tojilna'atoo' ti a' ka'xtik ti a' ch'ib'aloo' etel a' uk'a'oola'an mak ti a' muk'yajoo' etel ti a' jajkuntaj makoo' b'a'ax je' upatalej ukaxtikoo' ich lakan, b'aylo' xan umenb'el, tzolt'an etel tz'oksat'an b'a'ayuchuloo' ti sa'al ti jajkuntaj makoo' upaachal etel a' najilmeyajkajiloo' tikilu'umiloo' wa tanxelnojlu'umil.

Pektzil almajt'an 64. Sa'al ti jajkuntaj makoo' etel makoo' numila'anoo'.

Wa' kalikil a' kaxanpektzil ti si'pil ti'altamak, a' nojt'analmajoo' tilaayti'oo' uyojel a' uk'a'olalmak tu al muk'yaj, je' ukukuchpachoo'ej useeb'il ukaxtik je'b'a'axakej mak b'a'ax upatal yantij ich lakan ti utopsaj tu unumiloo' etel a' muk'yaj etel usa'altikoo' utumut ich a' Xot' ool tz'iib'alilt'an Xokal 70-96 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil.

Tuyaltajoo' makoo' up'atälejoo' ich a' b'a'alyuchul ti sa'al tak b'a'ax tilaayti' uluk'es tuayaltaj sa'a.

Wa a' mak b'a'ax ma' yantij ich a' tulakallu'umilnojka' tikilu'umil, a' nojt'analmaj tilaayti' ukukuchpach useeb'il uyaltik ti a' nojt'analmajoo' tilaayti'oo' ti nojlu'umilkaj ich tu'ux ukäxtik, ta lakn ich b'a'ax ukäxtikoo' a' makoo' tuyaltajoo' ich a' uyaxp'eel mejent'an, ti a' b'a'ax kutz'aj sa'al.

Pektzil almajt'an 65. Pektzililt'an useeb'il.

A' muk'uj etel a' jajkuntaj mak ti'altamak yantijoo' utojil ti junp'eel useeb'il pektzililt'an etel uch'ib'al wa etel a' makoo' uk'ab'e'enil ti unatz'ilt'an.

Pektzil almajt'an 66. Nukb'esaj.

A' nukb'esajoo' ti a' jajkuntaj makoo' upataloo' je' umenb'elej men jupeb' ti b'o'oytanalt'an ich a' k'innanjal jaj wa a' uk'atb'e'eniloo' ti uchul b'aylo' a' uk'atijoo'. Xan je' umenb'elej ich a' jupeb' wa a' jajkuntaj mak ti ulaak' nojlu'umilkaj tanxelu'umil men chunb'esaj ti ma'pekyolal w amen ub'ixyan ti ka'sut lu'umil.

Ich tulakal uchul, je' payb'e a' unatz'il ichb'il ichil a' muk'yaj mejen jaab' etel tzola'an.

XEKA'ANTAJILOO' NUMAYOO'

Pektzil almajt'an 67. Tojilna'at t'an ti a' Kuuchiltz'iib'alil Tunult'uwichil a' Yajtz'alpachil Ko'b'olil, K'amen makoo' etel Ti'altamak.

A' Kuuchiltz'iib'alil Tunult'uwichil a' Yajtz'alpachil Ko'b'olil, K'amen makoo' etel Ti'altamak je' ukukuchpachej umenb'el a' tojilna'at t'an paachal ichil ti a' 60 k'inoo' utz'aypachiloo' ti a' ujab'il ti je'la' almajt'an.

Pektzil almajt'an 68. Na'atilxup.

A'lbil ub'aj a' Tanlajb'ej ti Kuuchiltak'in K'a'olal umenb'el junp'eel xaxak'tz'iib' ti na'atilxup ti a' peksb'aj b'o'olijab'il 2009, b'a'ax ma' uyantij mejen ti Q5,000,000.00, ti a' uchun ti umeyajil ti a' Kuuchiltz'iib'alil Tunult'uwichil a' Yajtz'alpachil Ko'b'olil, K'amen makoo' etel Ti'altamak, kuuchilnajmeyaj b'a'ax je' ukänäntikej men a' chukb'esajilt'an ti a' xulaliloo' ti a' je'la' almajt'an. Ichil ti a' xaxak'tz'iib', yan unoch'kinte junp'eel much'tak'in ti ketp'is ti a' muk'yaj ti a' si'piloo' kuna'anoo' ich je'la' almajt'an.

A' much'tak'in ti ketp'is ti a' muk'yaj b'a'ax umenb'el men a' je'la' almajt'an, je' ukukuchpachej kănanb'ala'an men a' Kuuchiltz'iib'alil, uk'ajal ti a' kuna'an ich a' tojilna'at t'an.

A' much'tak'in ti je'la' pektzil almajt'an je' ukukuchpachej utales ti a' uk'ămtak'inoo' b'o'oliljaab'.

XEKA'ANTAJILOO' XULOO'

Pektzil almajt'an 69. Luk'sajoo' almajt'an.

Luk'saj almajt'an ub'aj a' xokal etel uk'ab'a' ti a' Junpayoo' II, III etel IV ti Muk'tz'iib'alil III ta Ju'umilxok II, etel a' pektz'illoo' almajt'an 87, junpaya'an ub'olonp'eel cih a' xeet'el b'a'ax kuyalik "a' peksb'aj ti a' tzukil", 175, 176, 178, 179, 180, 181, 182 a' 187, 194, 236 etel 237 ta Xot' ool Tz'iib'alilt'an xokal 17-73 ti Nochna'at almajt'an ti Nojlu'umil, Tojkina'at t'an Numyajil.

Pektzil almajt'an 70. Ujajb'il.

A' je'la' Almajt'an je' uyokolej ich ujajb'il ti a' jo'lajp'eel k'inoo' ti uk'a'amchitaj ich a' T'oxpektzil B'elnal.

JE'LE' UT'ÄKA'EJ A' MUCH'NA'TIK JALACHNOJT'AN TI UTZ'AJ NUMYAJ,
B'ENSÄT'ANB'IL ETEL K'A'AMCHITAJ.

TUT'ÄKA'IJ ICH A' KA'NALNAJ TI MUCH'NA'TIK AJMEN-ALMAJT'AN, ICH A'
NOJOCH KAJ TI PAXIL, A' WAXAKLAJP'EEL TI FEBRERO TI 2009.